

Olivia – strukturerad öppenvård för kvinnor

En utvärdering av verksamheten 2012–2017

CAMILLA GJERDE

Innehåll

Sammanfattning.....	4
En utvärdering som fokuserar på klienternas resultat.....	6
Utvärderingen har ett klientperspektiv	6
Om Olivias verksamhet och klienterna	7
Behandlingsupplägget är varierat och anpassat till individen	7
Klienterna är på Olivia relativt länge	7
Olivias resultat utifrån 10 resultatområden.....	9
Resultaten för de åtta kvinnorna är goda.....	9
Många har slutat missbruka	10
Bättre fysisk och psykisk hälsa.....	11
Har fått ett stabilt boende.....	13
Flera har försörjning och arbete och därmed bättre ekonomi.....	14
Kriminaliteten har minskat	15
Tryggheten och säkerheten har ökat.....	16
Förbättrade nära relationer.....	16
Delvis nytt socialt nätverk och en känsla av sammanhang.....	18
Är mer självständiga	18
Några känner sig stigmatiserade	19
Många av klienterna har nått sina mål	20
Olivias roll i framgången.....	21
"Olivia har gett mig livet" säger några.....	21
Delar av behandlingen har lett till förändringar för vissa.....	22
Annan behandling eller hjälp har varit viktigare för några	22
Personalen har en stor del i att det går bra.....	22
Bilaga 1 Datainsamling	25
Bilaga 2 Intervjuguide klienter	26

Sammanfattning

Olivia – strukturerad öppenvård för kvinnor AB (Olivia) har som mål att klienterna ska vara rustade för ett drogfritt liv när de lämnar verksamheten. Olivia vill få ökad kunskap om vilka resultat verksamheten uppnår och på vilket sätt verksamheten bidrar till förändring i klienternas liv. Analyskraft har därför utvärderat verksamhetens resultat under perioden 2012–2017. Utvärderingen är kvalitativ och bygger i huvudsak på åtta intervjuer med tidigare klienter på Olivia men också på en sammanställning av individdata för alla klienter under perioden. Totalt har Olivia haft 94 klienter under perioden, varav 29 har haft planerade avslut.

Det går bra för många av Olivias tidigare klienter

Generellt går det bra för en majoritet av Olivias klienter som slussas ut på ett planerat sätt. Minst 14 av de 29 klienterna som hade planerade avslut under perioden 2012–2017 är fortfarande drogfria. Eftersom många av de oplanerade avsluten handlar om klienter som återfaller i missbruk, är siffrorna troligen mycket sämre för gruppen klienter som har icke-planerade avslut.

De åtta tidigare klienterna på Olivia som jag intervjuade har anmärkningsvärt goda resultat. De är alla drogfria sedan minst ett drygt år tillbaka, men flera har varit drogfria i fyra-sex år. De beskriver sina liv i dag som radikalt annorlunda jämfört med tiden före Olivia. Förutom att de är drogfria handlar de största förändringarna om att de har en god fysisk och psykisk hälsa, en stabil bostad de tycker om, ett arbete eller sysselsättning, förändrade och närmare relationer med familj och partner. De har dessutom en helt annan självbild och är mycket tryggare i sig själva.

Flera har enbart gått i behandling hos Olivia, några har gått i behandling bara en gång, medan andra har fått behandling flera gånger både på Olivia och andra ställen. Många har haft oplanerade avslut på Olivia, men kommit tillbaka för ny behandling både två och tre gånger. Flera av dem har lämnat Olivia icke-planerat men lever ändå ett drogfritt liv i dag.

Olivia spelar en viktig roll i förändringen för en del men inte för alla

För flera av de intervjuade kvinnorna har Olivia varit livsavgörande och orsaken till att de i dag dels lever, och dels lever ett liv de verkligen vill ha. Två av dem har inte haft några andra behandlingar och Olivias roll i deras förändring är därmed tydlig.

Även för flera som har gått i annan behandling före eller efter Olivia, har Olivia satt djupa spår. Några säger att det var här de lärde sig att hantera vardagen, andra att det var här de lärde känna sig själva.

En tredje grupp anser att Olivia inte har haft så stor del i att deras liv nu ser annorlunda ut. För dem har det varit annat som har varit viktigare, som att få en fosterfamilj eller att få åka till ett behandlingshem där de kunde fokusera helt och fullt på sig själva. Ofta handlar det om att klienterna hade bristande motivation när de var på Olivia.

Olivias bidrag till en långsiktig hållbar förändring

Utifrån intervjuerna med de åtta tidigare klienterna, framstår tre inslag i Olivias verksamhet som speciellt viktiga för att skapa en långsiktig hållbar förändring i klienternas liv:

- helheten
- terapin
- personalen.

För några av de tidigare klienterna jag har intervjuat är det helheten som är avgörande för att de i dag känner sig helade och att de har lärt sig att leva ett vardagsliv med jobb, relationer och barn. På Olivia har de fått ett fått tid att gå i terapi, men de har också lärt sig att hantera ett drogfritt liv genom vardagsaktiviteter och testat på olika saker som de kan ta med sig in i sitt vardagsliv som matlagning, träning, yoga och promenader.

Flera nämner terapin som helt avgörande för deras förändringsresa. I den har de fått lära känna sig själva, lärt sig hantera sina känslor och fått en bättre självbild. Det har i sin tur gjort att de har kunnat förändra sina relationer till andra människor och hantera ett vardagsliv.

Den tredje viktiga faktorn i att klienterna på Olivia har lyckats förändra sina liv är personalen. Flera lyfter fram att personalen tror på klienternas förmåga att förändras. De behandlar också alla lika och ser inte sig själva som bättre än klienterna. Det har gjort att även kvinnorna tror att en förändring är möjligt. Olivias personal är också pragmatiska i sina behandlingsmetoder och anpassar sina metoder till individerna de har att göra med.

Tre nycklar till framgång för klienterna

Vissa klienter har haft en rakare väg mot ett drogfritt liv. Tre faktorer verkar vara speciellt viktiga för att några klienter lyckas redan i sitt första försök att bli hållbart drogfria genom Olivia:

1. Ta instruktioner och följa upplägget.
2. Be om hjälp, av alla i personalen, inklusive massör och yogainstruktör.
3. Ta tid på sig och inte ha bråttom.

En utvärdering som fokuserar på klienternas resultat

Olivia i Västerås är en strukturerad öppenvårdsbehandling för kvinnor med missbruksproblem. Målet med verksamheten är att klienterna vid Olivia efter fullföljd behandling ska vara rustade för att kunna handskas med ett drogfritt liv. Verksamheten har funnits sedan 1996, och med det nuvarande upplägget sedan 2007. Verksamheten har plats för 16 kvinnor. Olivia arbetar på uppdrag av Västerås kommun med HVB-tillstånd från IVO.

År 2011 genomfördes en utvärdering av verksamheten. I samband med det myntades också Olivia-metoden som beskriver verksamheten och dess förväntade resultat och målsättningar.

Olivias ledning ser nu behov av en ny utvärdering för att få ökad kunskap om vilka resultat verksamheten uppnår och på vilket sätt verksamheten bidrar till förändring i klienternas liv. Den här rapporten ger svar på dessa frågor.

Utvärderingen har ett klientperspektiv

Utvärderingen har ett klientperspektiv vilket innebär att fokus ligger på resultat och vad som är effektivt ur kvinnornas perspektiv. Jag belyser strukturer och processer som medel för att uppnå målet: att kvinnorna ska vara rustade för ett drogfritt liv.

Jag har utgått från forskning och utvärdering om missbruksvård när jag värderar resultaten av Olivias verksamhet, främst Vårdanalys rapport från 2016, *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*. Rapporten rekommenderar att utvärderingar av missbruksvården bör utgå ifrån

- strukturer
- processer
- resultat.

Strukturerna är de olika resurser och förutsättningar som verksamheten har, till exempel lokaler, utrustning och personalens utbildning. Processerna är de aktiviteter som verksamheten genomför, medan resultatet beskriver de effekter som aktiviteterna leder till. Vårdanalys rekommenderar att fokus ligger på sistnämnda, resultaten.

Övergripande frågeställningar

Utvärderingen besvarar två övergripande frågeställningar:

1. Hur har det gått för klienterna efter avslutad behandling?
2. Vad i Olivias verksamhet är det som bidrar till klienternas utveckling och varför?

Fråga 1 fångar upp måluppfyllelse på kort och lite längre sikt. Fråga 2 svarar på om insatserna är effektiva för att nå Olivias önskade målsättning.

Undersökningen är kvalitativ

Utvärderingen bygger till stor del på intervjuer med åtta tidigare klienter som var på Olivia under perioden 2012–2017. Olivia valde klienter som varierar med hänsyn till hur de hade avslutat, hur länge de hade varit hos Olivia, när de hade varit där och vad de tyckte om verksamheten. Flera av de intervjuade hade varit hos Olivia i flera omgångar, några med planerade avslut, andra med icke-planerade avslut. Jag intervjuade också personalen på Olivia för att få en förståelse för verksamheten och hur Olivia tänker att önskade resultat och mål kan uppnås. Olivia sammanställde också individdata om alla de tidigare klienterna som jag analyserade för att få en bredare bild av målgruppen och resultaten. (Läs mer om metoden i bilaga 1.)

Om Olivias verksamhet och klienterna

Olivia ligger vid Öster Mälarstrand i Västerås och är en öppenvård för kvinnor. Verksamheten är schemalagd varje vardag med obligatorisk närvaro mellan kl. 8.30-15.00. De olika typerna av aktiviteter påminner om de som finns på behandlingshem, men skillnaden är att klienterna inte bor på Olivia.

Behandlingsupplägget är varierat och anpassat till individen

Innehållet i Olivias behandling består av moment som personalen utifrån evidens anser ger goda förutsättningar att lyckas med ett förändringsarbete och att se sin egen del i sin situation. Det innebär att Olivia har en pragmatisk och eklektisk blandning av olika metoder och inslag som anpassas till varje individ utifrån deras behov. Grunden ligger i kognitiva och psykodynamiska metoder, men Olivia understryker att det är helheten i deras upplägg som ger resultat.

Upplägget på Olivia innehåller bland annat

- morgonmöte och eftermiddagsmöte
- massage
- yoga
- stavgång
- träning på friskis
- öronakupunktur (NADA)
- temagrupper (psykoedukativa grupper)
- enskilda samtal
- terapigrupp (för vissa)
- hästunderstödda insatser (HUT) (för vissa)
- miljöterapeutiskt arbete i köket och miljön, bl.a. frukost och lunch
- utflykter ca en gång i månaden.

Alla klienterna deltar i alla delar av schemat men på lite olika villkor och med olika krav beroende på deras individuella situation. Den första tiden är för de flesta väldigt jobbig och handlar främst om att orka ta sig till Olivia och vara nykter och drogfri. Olivia kontrollerar klienternas drogfrihet genom urinprover, utandningsprover och salivprover.

Utslussen från Olivia kan se ut på olika sätt. Vissa återgår till sin arbetsplats, andra börjar i skolan, några börjar praktisera, osv. Varje utsluss anpassas utifrån individen. En del slussas ut genom att gå i terapi på Olivia och i övrigt jobba, studera eller vara föräldralediga.

Olivia har fyra anställda med lång erfarenhet av att jobba med missbrukare: Annika Allared, Agneta Semb, Marita Jansson och Malin Kättström (sedan december 2017).¹ En massör och en yogalärare kommer en gång i veckan. Olivia har också två hundar och en häst i verksamheten.

Klienterna är på Olivia relativt länge

Det är frivilligt att vara på Olivia och upplägget baseras på att klienterna själva vill göra sin behandling där. Det innebär också att klienterna själva kan avsluta platsen när de vill. Olivia har

¹ Malin Kättström var inte anställd på Olivia när de åtta klienterna jag har intervjuat var i behandling. Därför refererar de i intervjuerna till tre anställda, inte fyra.

14 dagars provtid för alla klienter. Efter de 14 dagarna får klienterna skriva på ett kontrakt om de vill vara kvar i behandling.

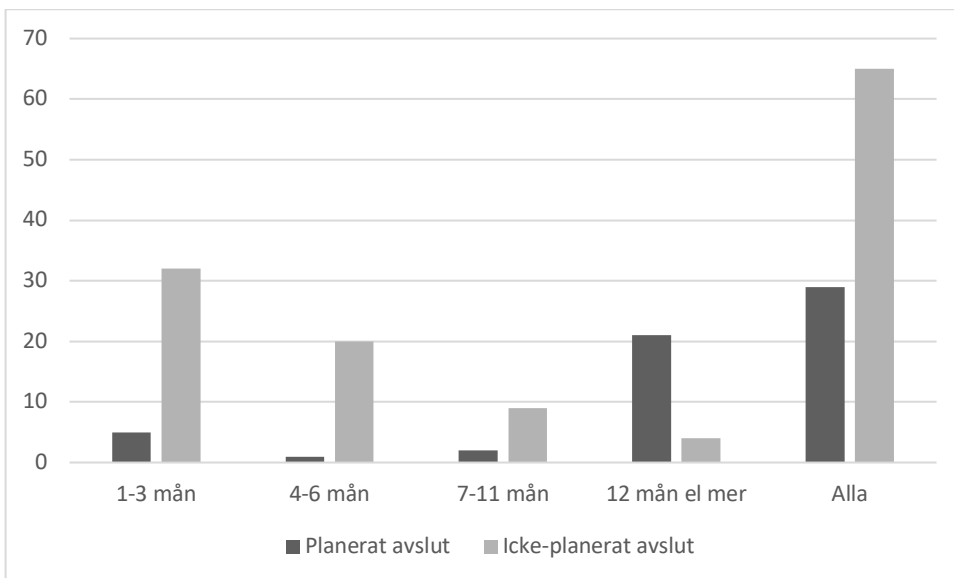
Under perioden 2012–2017 har Olivia haft 113 inskrivna klienter. Av dessa har 19 personer kommit tillbaka för behandling en andra och ibland en tredje gång. Totalt är det därför 94 personer som under perioden har fått behandling hos Olivia i mer än 14 dagar.

Klienterna är på Olivia i genomsnitt i ett knappt år

Den genomsnittliga tiden de 94 klienterna var i behandling hos Olivia var 10 månader. Antalet månader i behandling skiljer sig däremot kraftigt åt mellan gruppen som avslutade behandlingen enligt plan och de som hade icke-planerade avslut. De allra flesta klienterna som avslutar enligt plan är i behandling mer än ett år.

Genomsnittstiden för klienter med planerade avslut var 20 månader medan den var 5 månader för klienter med icke-planerade avslut. Bland de planerade avsluten var den kortaste behandlingstiden 2 månader och den längsta 4 år och 3 månader. Även bland klienter med icke-planerat avslut var spridningen i behandlingstid stor, från 1 månad som minst och upp till 4 år och 1 månad som mest (figur 1).

Figur 1. Antal klienter fördelat på behandlingstid och planerade och icke-planerade avslut

Det är en stor spridning i klienternas ålder. När behandlingen avslutades var genomsnittsåldern 34 år, men den yngsta var 18 och den äldsta 62 år.

Olivias resultat utifrån 10 resultatområden

Vårdanalys rekommenderar att utvärderingar inom missbruksvården bör spegla individens samlade livssituation och bör utgå från 12 resultatområden som individerna anser är viktiga, bland annat grad av missbruk, arbete, trygghet och självständighet.² Jag har slagit ihop närliggande områden så att de uppgår till 10.

De 10 resultatindikatorerna är

- grad av missbruk eller beroende
- fysisk och psykisk hälsa
- boendesituation
- ekonomisk stabilitet, arbete och sysselsättning
- kriminalitet
- trygghet och säkerhet
- nära relationer
- socialt nätverk och sammanhang
- självständighet
- stigmatisering.

Resultaten för de åtta kvinnorna är goda

Olivia uppnår goda och stabila resultat med klienter som avslutar planerat. Bland klienter med icke-planerade avslut är det en krokigare väg mot ett nytt liv. De åtta kvinnor som jag intervjuar är alla drogfria och har varit det i minst ett år. Allas liv är väldigt annorlunda nu jämfört med hur det var innan de började på Olivia, oavsett om de slutat planerat eller icke-planerat. "Det är som två skilda världar" (intervju 8), "Det har allt" (intervju 3), "Allt har fallit på plats" (intervju 2), "Det är som natt och dag" (intervju 1).

Flera beskriver förändringen som att de tidigare inte hade något att förlora medan de nu har allt att förlora. De har ett helt liv att förlora på att börja missbruka igen.

Historien till en av de yngre kvinnorna jag intervjuar kan få illustrera vilka förändringar alla de åtta klienterna jag pratar med har gått igenom. Hon har varit på Olivia i tre omgångar. De två första omgångarna slutade hon utan att det var planerat. I den tredje omgången har hon inte varit med i den dagliga verksamheten utan gått i terapi en gång i veckan. Hösten 2018 är hon på väg att ha ett planerat avslut. Hon sammanfattar skillnaden mellan livet som missbrukare och livet i dag:

"Det är en jättestor skillnad. Jag brukar tänka på det ibland. Vad hände? Jag bodde ju på gatan, levde i en jättedestruktiv relation, var på sjukhus flera gånger i veckan, på grund av misshandel, överdos och allt möjligt. Nu har jag en jättefin lägenhet. Jag jobbar och tjänar jättemycket pengar. Jag är tillsammans med en kille som är jättesnäll. Jag har min dotter på helgerna. Jag har vänner. Mina problem i dag handlar om vad jag ska äta till middag. Men det är lätt att man glömmer bort var man var." (intervju 4)

² Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*

Många har slutat missbruka

Att minska graden av missbruk är ett centralt resultatområde för missbruksvården, även för Olivia. Olivias mål är att klienterna efter behandlingen ska vara rustade för ett drogfritt liv. De allra flesta klienterna på Olivia som har planerade avslut är drogfria, men det finns några som inte är det. Inte alla kan eller vill ha total drogfrihet som ett önskat resultat. Men det centrala är att känna kontroll över sitt bruk och sin livssituation.³

Olivia för ingen statistik över om klienterna är drogfria eller inte när de avslutar sin behandling. Det är därför inte möjligt att redovisa detta på en samlad nivå.

Majoriteten av klienterna med planerade avslut är drogfria efter behandling

Bland de 29 kvinnorna som behandlades på Olivia 2012–2017 och hade planerade avslut, var åtminstone 14 fortsatt drogfria hösten 2018. Fem personer var inte drogfria och tio personer har Olivia ingen information om.

Bland tidigare klienter som hade avslutat icke-planerat har Olivia ingen samlad information men de vet att fyra av dem har avlidit. Några är i dag är drogfria, andra är det inte.

De 8 intervjuade kvinnorna är i dag drogfria

Alla åtta kvinnor jag intervjuar är drogfria hösten 2018 och har varit det minst ett år. Flera har varit drogfria längre, upp till sex år som max. Även de tre jag intervjuar som lämnade Olivia utan planerade avslut är i dag drogfria.

Innan de kom till Olivia hade de missbrukat alkohol, droger, piller eller en kombination av dem under många år, ofta redan sedan högstadiet. En av de intervjuade kvinnorna har varit nykter i fem år men säger att hon vet att det är färskvara. "Man måste ta dag för dag". (intervju 1)

En av kvinnorna som var 42 år när hon kom till Olivia, berättar om hur lång tid det tog innan alkoholen gradvis gick ur kroppen och hur det påverkade henne:

"Det var en lång resa, det tog kanske ett halvår innan jag kände att jag ska nog aldrig mer dricka, för det här är ju helt okej. Och sen tog det kanske ett halvår till innan jag kände i kroppens alla celler att jag var nykter och att jag behöver inte dricka och jag vill inte dricka. Och äntligen, från att vara 15 år och haft alkoholen med sig, var det som ett "return to innocence". Det innebar på nåt sätt att jag fick börja om mitt liv, från innan det där första glaset." (intervju 8)

En annan tidigare klient har varit drogfri i sex år: "Jag känner sån avsmak för alkohol! Jag går på mina NA-möten och tar mitt kaffe." (intervju 6) Hon säger samtidigt att det för många är tufft att vara på Olivia. Själv var hon på behandlingshem innan hon kom till Olivia och tycker det var bra att "boosta upp sig" innan hon kom till en öppenvård som Olivia.

Krokig väg till drogfrihet för många

Av de åtta kvinnorna jag intervjuar är det bara tre som har gått en enda gång på Olivia. De andra fem har kommit tillbaka till Olivia i olika omgångar. Förklaringarna till att de har behövt flera behandlingsomgångar är framförallt att de inte var motiverade, de var inte klara med sitt

³ Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 33.

missbruk och en del kände sig dittvingade av sin socialsekreterare. En kvinna säger att vägen till drogfrihet inte går spikrakt, att det inte är så det funkar (intervju 1).

”På Olivia lär du känna dig själv och hur du kan leva livet som drogfri. Livet blir så tråkigt och tomt utan droger. De flesta håller några veckor, sen går de tillbaka till sitt missbruk.” (intervju 6)

Möjligheten att få komma tillbaka till Olivia är något flera tar upp som viktigt i deras resa mot att kunna leva ett nytt liv. En av de intervjuade klienterna säger att hon fick kriga för att komma tillbaka en tredje gång, för att få terapisaftal på Olivia. En annan berättar hur hon höll kontakten med personalen på Olivia efter att hon hade lämnat icke-planerat och att det var ett enkelt val att komma tillbaka till Olivia när hon insåg att hon skulle dö om hon fortsatte missbruka. Den andra gången gjorde hon allt de sa, var med på alla aktiviteter, tog hjälp av alla i personalen och lyckades bli drogfri.

Missbruket var symptom på andra problem

Även om stabil drogfrihet är grunden i att kunna leva ett annat liv, säger flera att missbruket bara var symptomet på problemen och att det viktiga i behandlingen på Olivia var att ta itu med grundproblemen.

”Jag fick frågan om varför jag fortsatte eftersom jag hade slutat med droger, men för mig var det andra mycket viktigare. Jag var invecklad, upptäckte själv också att jag var det. Jag arbetade med hela mig, moral, känslor, allt sånt. Jag jobbade med att trassla ut mig.” (intervju 3)

”Alkoholen var inte det det gällde, det var den medicinen jag hade tagit för att det var så trasigt här inne.” (intervju 8)

För båda dessa kvinnor var det därför viktigt att terapin fick ta tid för att kunna jobba igenom traumer och förändra beteendemönster. De avslutade båda efter flera år på Olivia och har inte varit i någon annan behandling, varken före eller efter Olivia. Båda gick också kvar i terapi på Olivia efter att de hade avslutat själva dagverksamheten för att kunna ”hela sig”.

Bättre fysisk och psykisk hälsa

När de kommer till Olivia är många klienter nergångna fysiskt och psykiskt efter många års missbruk. En del har också varit hemlösa och är präglade både fysiskt och psykiskt av det. I dag har de åtta intervjuade kvinnorna relativt god hälsa, många tränar, promenerar och har fått hjälp att hantera vem de är och mår psykiskt mycket bättre.

Flera av de jag intervjuar berättar att de innan tiden på Olivia var inne på sjukhus flera gånger i veckan på grund av överdoser, misshandel och att det allmänna hälsotillståndet var så dåligt. En av kvinnorna berättar att hon vägde 34 kilo, hade akut leverinflammation och hepatit B. En annan att hon hostade blod. Hennes fysiska hälsa blev märkbart bättre under tiden på Olivia. Inte minst massagen och öronakupunkturen (NADA) var viktiga för att lösa upp spänningar i kroppen, men också för att förbättra den psykiska hälsan.

”Det var till exempel mycket psykosomatisk stress som massören masserade bort. Uteliggarlivet hade satt sig i kroppen, jag hade knutar som hon löste upp för att få in flödet i kroppen. Henne fick jag också en relation med, hon var bra att prata med, där fick jag bekräftelse. NADA-akupunkturen öppnade mina energikanaler och det minskade min aggression. Det öppnade upp hela mig. Jag blev av med gamla känslor i en kombination av massage och

*NADA:n. Jag fick en rakare rygg, puckeln är borta och jag har växt 8 cm.”
(intervju 6)*

För många är träningen något av det de har med sig från tiden på Olivia. En av de tidigare klienterna säger att hon har fått med sig att hon ska träna och göra saker, för då sover och äter hon bättre. För en annan kvinna var det Olivia som fick henne att börja träna.

”Jag älskade att träna här på Olivia. Nu är det tre månader sen jag fick barn men jag tränar i stort sett hela tiden, det är en stor del av mitt liv. Det var Olivia som öppnade upp det för mig.” (intervju 5)

Många har lärt hantera sin psykiska ohälsa

Många av klienterna på Olivia lider av psykisk ohälsa som ångest och har neuropsykiatriska diagnoser som ADHD. En del har inte vetat om att de har haft en psykiatrisk diagnos innan de kom till Olivia. Då har en viktig del av behandlingen handlat om att lära känna sig själv och hantera den man är. En av de intervjuade kvinnorna säger att hon var otålig, men att hon inte visste varför. På Olivia lärde hon sig att det handlade om hennes ADHD.

För flera hjälpte aktiviteterna på Olivia dem att bli lugnare och må bättre på kort och lång sikt. En av de tidigare klienterna berättar hur yogan hon gjorde på Olivia hjälpte henne när hon fick panik hemma.

”Yogan använde jag mig mycket av hemma om jag kände panik. Jag kunde tänka att ’okej, vad har jag lärt mig på yogan?’, gjorde några andningsövningar och då kändes det bättre.” (intervju 8)

Hon fick också hjälp att bearbeta barndomstrauman på Olivia, vilket gjorde att hon efter några terapisesioner slutade att dissociera.

En av de intervjuade kvinnorna berättar att hon fortfarande har mycket ångest, men att hon promenerar varje dag och att det dämpar ångesten. Hon beskriver också tiden på Olivia som en tid där hon lärde sig rutiner igen.

”När man mår psykiskt dåligt tappar man bort sina rutiner och vad man mår bra av. Här får man hjälp med det. Jag kunde inte ens laga mat när jag kom hit. Jag gick aldrig ut, jag träffade inte människor. Jag satt hemma och glodde i min soffa.” (intervju 2)

Flera har fått en bättre självbild

Det psykiska måendet är en viktig skillnad mellan livet som missbrukare och livet i dag som de tidigare klienterna lyfter fram i intervjuer. Inte minst självkännedomen, självkänslan och självbilden har växt efter att ha varit på Olivia, också för de som hade icke-planerade avslutat.

”Jag fick en bättre självkänsla, den värmen som du kan märka här, den smittar. Uppmuntran. Bevis på att du duger som du är, sånt jag inte har tänkt på tidigare.” (intervju 1)

”Jag fick en mycket bättre självbild. Jag tror att det är en kombination av allt som gjorde det; träningen, samtalen. Det är ett väldigt bra paket som man får.” (intervju 5)

”Framförallt min självkännedom. Jag är inte alls så vilsen som jag var. Jag vet vad jag vill, jag vet vad jag har. Jag kan värdesätta mig själv.” (intervju 2)

”Jag fick bättre självkännet. Jag var så vilsen och förvirrad trots att jag hade gått 12 steg. Det biter inte riktigt på allt. Olivia har en blandning av alla bra-att-ha-grejer.” (intervju 6)

En av kvinnorna berättar att hon som ett försvar hade blåst upp sig själv och trodde att hon var bättre än alla andra. Efter att hon hade gått ett och ett halvt år på Olivia insåg hon att det inte var bra och bad Agneta på Olivia om hjälp:

”Jag minns att jag sa till henne, ’jag sitter på lite för höga hästar. Jag vet inte riktigt vad jag ska göra men jag känner att det inte riktigt är okej - kan du hjälpa mig?’ Och då hjälpte hon mig med det.” (intervju 8)

Har fått ett stabilt boende

Boendesituationen är något som utredningar om missbruksvård lyfter fram som ett särskilt viktigt resultatområde för att det kan påverka en rad andra resultat, som ökad känsla av självständighet, trygghet och förbättrad hälsa.⁴

De åtta kvinnorna som jag intervjuar har i dag ett stabilt hem. Några har alltid haft ett boende, även när missbruket var som värst, just för att det var ”prio ett”. Men flera beskriver boendet som en stor skillnad i deras liv jämfört med när de var på Olivia. När de gick på Olivia bodde flera av dem på Freja, ett boende för kvinnor med missbruksproblem i Västerås, och flera hade varit hemlösa en tid.

En av de yngre klienterna tyckte det var en enorm kontrast från ett liv som hemlös till att komma till Olivia där det var fint, ombonat och mysigt. För henne triggade det igång saker som gjorde att det blev jobbigt att vara där.

”Det är svårt när man inte har någonting annat. Här är det fint – nästan för fint – det blir lite läskigt. Man vill typ fly för att man tänker att man inte är värd att ha det bra. Man är van att bo på gatan och bo i en källare. Så kommer man hit och sen får man jättemycket aktiviteter och man får kärlek.” (intervju 4)

Hon klarade inte av behandlingen på Olivia de två första gångerna utan lyckades först blir drogfri efter en LVM-behandling och går nu i samtal på Olivia. Hon har i dag en ”jättefin bostad vid Mälarstranden” och berättar att det har varit en övergång.

”Nu är jag van att ha det bra. Men det tog tid. Jag har bott i min lägenhet i ett år nu. De första månaderna var det typ jobbigt att gå ut i trappen, det kändes för fint. Sen träffade jag min kille, och han köpte små saker, lampor till exempel. Det blev en push för mig att köpa saker själv. Nu kan jag ta det lugnt hemma.” (intervju 4)

En av de andra yngre klienterna som lämnade Olivia utan ett planerat avslut understryker hur viktigt ett stabilt och tryggt boende är för att behandlingen ska fungera. Hon var 18 när hon kom till Olivia och fick samtidigt en plats på Freja. Hon tror att det hade varit enklare för henne att lyckas med behandlingen på Olivia om hon hade bott någon annanstans. Hennes vändpunkt kom när hon fick komma till ett familjehem i en annan stad. I dag har hon en bostad och en familj med två barn och en sambo.

⁴ Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 36.

”För mig var Freja inte ett bra ställe. För mig tror jag att Olivia kanske hade funkad bättre om jag hade bott själv, men haft det här som en rutin, varje dag. Vi fixade till och med att jag fick gå i skolan och plugga upp betyg, så vissa timmar var jag i skolan. Hela Oliviabiten funkade jättebra för mig men det hade fungerat bättre om jag inte hade känt mig så låst på Freja. Freja för mig är lite kallt, du vet, för en 18-åring. ... Jag kände inte att jag fick det stödet jag behövde på Freja och jag tycker inte att Freja passar en 18-åring.”
(intervju 5)

Flera har försörjning och arbete och därmed bättre ekonomi

Ekonomisk stabilitet är viktig för att missbruksvården ska bli framgångsrik. Ekonomin påverkar den psykiska hälsan och risken för återfall. Missbruk och beroende har dessutom stora negativa konsekvenser på den privata ekonomin. En del har blivit av med sitt arbete vilket ökar risken för missbruk, men missbruk i sig ökar också risken för arbetslöshet.⁵

Klienterna på Olivia har väldigt olika ekonomiska förutsättningar när de börjar. Några har alltid haft ett jobb men kanske varit arbetslösa eller sjukskrivna några månader innan de kommer till Olivia. Andra har aldrig jobbat. En del är också unga och har hoppat av skolan och behöver läsa upp sina betyg för att kunna studera vidare.

Bland de 29 klienterna med planerade avslut under perioden 2012–2017 gick de flesta, 13 personer, vidare till jobb och skola. Nio personer har gått till annan verksamhet, som till exempel arbetsmarknadsanpassning eller annan behandling. Några har också blivit pensionärer medan två har blivit föräldralediga.

Tabell 1. Översikt över försörjning efter planerat avslut hos Olivia.

Gått vidare till	Planerat avslut
Jobb	6
Skola	7
Annan verksamhet	9
Pensionär	5
Föräldraledig	2
Summa	29

Bland de 8 tidigare klienterna på Olivia som jag intervjuade är jobb och studier ett viktigt resultatområde när de beskriver skillnaden mellan sina liv nu och innan Olivia. Flera har jobb, en är föräldraledig, och två studerar eller ska börja studera inom någon månad. En väntar på ett läkarintyg så hon kan få lönebidrag och hoppas snart kunna jobba.

En av kvinnorna hade som mål när hon kom till Olivia att hon ville jobba som alla andra. Hon beskriver det som att ”Det att jobba var så långt borta att det var rena skräcken.” I dag har hon ett fast jobb.

För en av Olivias tidigare klienter blev Olivia och den personliga förändring hon genomgick under tiden på Olivia avgörande för att hon bytte yrke och i dag arbetar med människor. När hon kom till Olivia var högskoleutbildad, hade varit högpresterande och haft en karriär men jobbade inte i tiden innan hon kom på behandling. För henne blev hennes tidigare jobb del av den fasad hon

⁵ Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 37–38.

hade byggt upp för att skydda sig själv. I takt med att hon förändrades som person ville hon också ändra inriktning på sitt yrkesliv.

”Med allt som hände på Olivia tänkte jag ’vad är viktigt i livet’ och jag började förstå vad som var viktigt i livet. Och för mig är det mänskliga relationer. Allt jag inte har upplevt. Jag vill jobba med människor. Efter att jag fick barn behövde jag dessutom jobba i stan och började i hemtjänsten. Förut skulle jag aldrig nånsin ha tänkt att fina jag skulle ha gjort nånting sånt. Det är en sån omvändning i mig.” (intervju 8)

Flera av de tidigare klienterna använder mycket av det de har lärt sig på Olivia i sina nuvarande jobb. En använder träning för att få klienterna att må bättre och skulle vilja använda hästunderstödda insatser i sitt jobb. En annan använder insikten hon fick på Olivia om hur viktigt det är att få höra till, oavsett vem man är, i sitt jobb. En tredje kvinna vill bli beteendevetare just för att hon har en massa erfarenheter och insikter som kan vara nyttiga i den professionen.

Kriminaliteten har minskat

Kriminalitet är relativt vanligt bland grupper med missbruk eller beroende och brottsligheten är i stor utsträckning missbruksrelaterat. Minskad kriminalitet är därför ett viktigt resultatområde.⁶

I mina intervjuer framkommer det att många har haft problem med kriminalitet under sin tid som missbrukare, men att de inte längre har det. En av de tidigare klienterna berättar att hon slutade på Olivia utan att det var planerat och kort tid efteråt knivhögg sin partner. Hon blev dömd till kontraktsvård och säger att Olivia räddade henne. Olivia tog kontakt med henne och tog in henne på behandling innan hon kom in på kontraktsvården och pressade henne att bli nykter. Hon har nu ett välfungerande liv med fast jobb.

En av de intervjuade kvinnorna som var 18 när hon kom till Olivia, beskriver sig som en strulig tonåring. ”I stort sätt allt vad en problematisk tonåring kan göra har jag gjort, blivit tagen för ringa narkotika, satt mig själv i Kronofogden, varit med fel killar, du vet en massa sånt här. Ganska jobbiga år att städa upp i det här.” (intervju 5) När hon kom till Olivia hade hon hade som mål att få skuldsanering hos Kronofogden. Hon har nu två år kvar att betala på skulderna, är undersköterska och pluggar upp betyg och gymnasieämnen för att få högskolebehörighet och studera vidare.

En utmaning för flera av de yngre kvinnorna är att deras kriminella bakgrund fortfarande finns i registren och att det skapar problem när de söker jobb och ska börja sitt nya liv.

”Jag har ju ett polisregister också. När arbetsgivare har frågat om registerutdrag har jag sagt att jag har fått ett annat jobb och dragit mig ur.” (intervju 4)

En annan av de intervjuade kvinnorna säger att hon kom från en yrkeskriminell värld. Hon var ”kantig och obstinat” när hon började på Olivia. Ett av resultaten hon uppnådde på Olivia var att slipa av hörnen och bli vuxen. Den processen var inte utan motstånd och hon har haft sina duster med personalen.

⁶ Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 40.

Tryggheten och säkerheten har ökat

Kvinnor med missbruks- och beroendeproblematik är särskilt utsatta för misshandel.⁷ En svensk studie visar att tre fjärdedelar av missbrukande kvinnor har varit utsatta för fysisk, psykisk eller sexuell misshandel och en fjärdedel har utsatts för alla tre typerna av misshandel.⁸

Många av kvinnorna som kommer till Olivia lever eller har levt i destruktiva relationer. Det gäller även de kvinnor jag intervjuar. Flera lyfter fram stödet de har fått av Olivias personal i att bryta sina destruktiva relationer. Några klarade av det under tiden på Olivia, medan flera inte var mogna för det när de var på Olivia. I dag är friska relationer något som många av kvinnorna jag intervjuar beskriver att de har.

” ... när jag gick här hade jag ett förhållande med min sons pappa och i dag förstår jag vad Annika försökte säga till mig: det är en farlig, destruktiv relation som inte är bra för mig. Och jag bara ”den är visst bra, vad snackar hon om?!”. Åren har gått och jag har förstått att det har varit sex år av psykisk misshandel som jag har varit med om. Och som Olivia försökte ta mig ur. De såg det men jag gjorde inte det. Och de kunde inte få mig att förstå det.” (intervju 2)

”Jag visste till exempel att jag borde lämna min kille som senare misshandlade mig, men jag gjorde det inte. Det är svårt att beskriva missbrukarrelationer, det är symbios fast värre än symbios, det är så skruvat, ett starkt medberoende. Jag hade inte kurage att lämna. Olivia sa att det vore bra om jag kunde avveckla relationen och fokusera på mitt, men jag kunde inte.” (intervju 6)

”Det var ju ett misshandelförhållande, men det berättade jag ju inte här.” (intervju 1)

Flera har också blivit misshandlade medan de var på Olivia och säger att de har fått ett ovärderligt stöd från personalen.

”Under tiden jag var på Olivia blev jag misshandlad. Då var Olivia gudomligt bra. Att jag inte gick ut och knarkade igen är till hälften Olivias förtjänst.” (intervju 6)

Förbättrade nära relationer

Vårdanalys lyfter fram att en stabil familjerelation och relationen till närstående är ett viktigt resultatområde för många missbrukare. Många vill förbättra sina relationer med familjen och till exempel få tillbaka sina omhändertagna barn.⁹

Friska relationer med partner och familj

När kvinnorna jag intervjuar berättar om sina relationer i dag är läget radikalt annorlunda än hur det såg ut före tiden på Olivia. Många lyfter fram relationer som en av de sakerna som är positiva

⁷ Brå (2016). *Nationella trygghetsundersökningen 2014. Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2016:1, s. 4–8; Socialstyrelsen (2011). *Skylla sig själv? Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruks- eller beroendeproblem*, s. 9.

⁸ Armelius och Armelius (2010). *Våldsutsatthet och misshandel hos missbrukande kvinnor – resultat från ASI-intervjuer med 4 290 kvinnor*.

⁹ Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 42.

i deras liv nu jämfört med tiden de missbrukade. Det är flera orsaker till de ändrade relationerna, de viktigaste är att kvinnorna har fått en annan syn på sitt eget värde och att de har lärt känna sig själva.

”Nu har jag en partner, en riktig relation som fick börja med att jag var ärlig från början. Inte så tuff som innan. Jag har haft långa förhållanden, men efter Olivia var det annorlunda. Det gick inte att gömma sig. Men då ville jag göra det på riktigt.” (intervju 3)

Hon beskriver också relationen till sin bror som viktig och förändrad:

”Den relationen är värdefull. Jag vill visa för min brorsa och mamma att de kan lita på mig, så där har allting blivit annorlunda också. Vi umgås ofta. Både jag och min bror har flyttat till samma område som vi växte upp i, det är också kul. Det var ett långt uppehåll, men nu kan vi hänga. Vi kan gå ut och dansa, plocka svamp. Det är enkelt. Det är kul. Både en kompis och min bror. Det är en relation som jag inte skulle förstöra.” (intervju 3)

En av de tidigare klienterna berättar hur terapisaftalen på Olivia har gjort att hennes relationer har blivit bättre. Hon har lärt sig att identifiera sina känslor och hantera dem, något hon inte kunde tidigare.

”Jag har lärt mig att känna mina känslor. Lärt mig att sortera. Agneta bad mig att kolla på en barnfilm, ’Insidan ut’, det har hjälpt mig i mina relationer. T.ex. ’nu är jag ledsen och hur ska jag ta hand om mig när jag är ledsen?’ Om jag bråkar med min kille kan jag säga att jag är ledsen över det här, i stället för att gå ut och knarka och bete mig jättekonstigt.” (intervju 4)

Flera har jobbat med anknytning och fått bra relationer till sina barn

Under perioden 2012-2017 har många av Olivias klienter haft barn eller har varit gravida medan de har gått på Olivia. Bland de 94 klienterna under perioden, har det varit 75 barn. Flera av de tidigare klienterna jag intervjuade hade barn när de gick på Olivia eller blev gravida under tiden de var där.

Relationen till barn och rollen som förälder är därför ofta centralt för samtalen och grupperna på Olivia. Anknytning är ett tema som både personalen och tidigare klienter lyfter upp som viktigt i Olivias verksamhet. En tidigare klient berättar att hon var gravid när hon var på Olivia och att det var väldigt viktigt för henne att de hade anknytning som tema i den psykoedukativa gruppen.

En kvinna berättar hur terapin på Olivia ändrade fokus när hon upptäckte att hon var gravid och bestämde sig för att behålla barnet:

”När jag väl bestämde mig för det, styrde Agneta in samtalen in på mammarollen och vi avslutade traumabehandlingen. I stället blev samtalen en förberedelse inför mammarollen.” (intervju 6)

En av de tidigare klienterna på Olivia har fått tillbaka sin dotter som var i familjehem när hon var på Olivia första gång. En annan har sin dotter varannan helg men kämpar för att få tillbaka henne på heltid. Hon beskriver det som att hon har gjort allt och lite till för att få vårdnaden om dottern men att dottern har varit i fosterfamilj sedan hon var ett år gammal och att det därför är svårt.

Just att Olivia är en öppenvård för kvinnor är något som flera lyfter upp som positivt eftersom många har barn och ofta är ensamstående med behov av stöd för att hantera sina relationer till sina barn. En kvinna som har en vuxen dotter berättar att hon innan hon gick på sin första

behandling på Olivia ”sket i sin dotter”. Som ett exempel på hur illa däran hon var, nämner hon att dottern hade haft ätstörningar i många år utan att hon märkte något. I dag har de en bra relation och stöttar varandra.

”Vi har en överenskommelse, så fort någon av oss får återfall ska vi ta professionell hjälp. Vi är också överens om att alltid lyssna. Vi har lärt oss mycket regler.” (intervju 1)

Delvis nytt socialt nätverk och en känsla av sammanhang

Personer med missbruksproblem prioriterar själva ett fungerande socialt nätverk som ett behandlingsresultat. Upplevelsen att befinna sig i ett sammanhang har ett egenvärde för den enskilda men hjälper också till att skapa hållbara resultat.¹⁰

För många av de jag intervjuar är relationen till familj och ens partner viktigare än vänner. En av de intervjuade kvinnorna säger däremot att hon har ett stort socialt behov och att hon alltid har haft vänner som inte har missbrukat.

Andra har bytt ut hela sin vänkrets efter att de slutade missbruka. En av de yngre kvinnorna har flyttat till en annan stad och beskriver att det var väldigt ensamt i början men att hon sakta har byggt upp en liten klick goda vänner. Hon har samtidigt fått två barn och hennes familj är viktig för hennes känsla av sammanhang.

”Att få barn har varit en jättefin resa. Det känns som att de är mitt ankare, de håller fast mig på jorden. Man kan inte tänka på samma sätt som jag gjorde innan, det är helt uteslutet.” (intervju 5)

Flera har fått goda vänner under tiden på Olivia. En av de tidigare klienterna säger att hon aldrig hade haft vänninnor innan hon kom till Olivia. Nu är en av kvinnorna hon gick med på Olivia hennes bästa vän, en som hon firar jul med och har djupa samtal med. Hon säger att det blir något speciellt när man har gått tillsammans på behandling, de har gemensamma minnen och de pratar på en nivå som de kanske inte gör med andra. (intervju 8)

Några berättar också att de inte har mycket familj och vänner och gärna kommer till Olivia för att fira högtider. För flera blir Olivia ett viktigt socialt sammanhang, ett ställe de kan gå när förskolan har planeringsdag eller om de behöver prata med någon som förstår.

Det gäller speciellt tidigare klienter som har haft planerade avslut. Klienter som slutade icke-planerat berättar ofta att de har haft någon kontakt med Olivia efter att de har lämnat. En säger att hon har haft lust att komma på fika, men inte vågat. För de som ”inte klarade av Olivia” (intervju 5) och lämnar för att de har börjat missbruka igen, kan det vara blandade känslor i förhållande till sammanhanget som Olivia representerar.

Är mer självständiga

Upplevelsen att vara självständig och kunna påverka sin livssituation är ett resultatområde som kan kopplas till boendesituation, arbete och sysselsättning. Men det är samtidigt en känsla, det motsatta av maktlöshet, att ha kontroll över sitt liv och sina val.¹¹

På Olivia är det egna valet och ansvaret var och en har för sitt eget liv en central del av behandlingen. Personalen säger att en del klienter tycker det är för lite aktiviteter på schemat.

¹⁰ Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 44 och s. 48.

¹¹ Vårdanalys (2016). *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 45.

De understryker däremot att det är en tanke med att klienterna ibland inte har schemalagda aktiviteter. Det är ett sätt för klienterna att ta eget ansvar, aktivera sig själva eller bara sitta stilla och tänka, då kan det hända saker.

Flera av de tidigare klienterna som hade icke-planerade avslut tar upp i intervjuerna att de tycker det händer för lite på Olivia. Några förstår tanken bakom, att de ska lära sig att hantera vardagen där det ibland är tråkigt och inte händer något, men tycker fortfarande att det borde ha varit mer upplägg. Några tar upp att de tycker det är för lite terapitid med en timme i veckan och att de hade velat ha mer terapi, just för att det händer saker där och att de har mycket att bearbeta.

”Jag vill ju att det ska hända saker hela tiden. Det blev för mycket. Jag ville haft ännu mer aktiviteter.” (intervju 4)

Andra upplevde inte alls att det var för lite upplägg utan tyckte det bara var någon kvart här och var när de kunde läsa tidningen eller lösa korsord. En kvinna säger att hon tycker bara ordet dödtid är en rest från missbrukarlivet, när det alltid måste hända något och när all annan tid är meningslös. Hon understryker också hur jobbigt och smärtsamt det kan vara när det inte är något upplägg, när man sitter still och tankarna kommer. Men att man måste lära sig hantera det.

Hennes egen känsla av självständighet växte mycket under tiden på Olivia. Hon beskriver känslan hon hade när hon var klar på Olivia, efter närmare tre år:

”Känslan av att leva ett nyktert liv, ett liv där jag känner mig trygg, säker, där det är jag som styr, där det är jag som bestämmer över mitt eget liv, där jag kan påverka, där jag inte behöver rätta mig efter någon annan. Det var inte alls självklarheter i mitt tidigare liv, utan där anpassade jag mig ständigt, jag var rädd för att göra fel och enda gången jag kunde känna mig avslappnad och glad var när jag drack.” (intervju 8)

Några känner sig stigmatiserade

Att ha missbruks- och beroendeproblem är förknippat med social stigmatisering och skam. Studier visar också att personer med missbruk har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden på grund av stigmatisering.¹² Personalen på Olivia berättar att en del av de som återfaller till missbruk tycker det är så pinsamt och skamfullt att de inte klarade av ett liv utan droger att de inte vågar komma tillbaka för att fortsätta behandlingen.

Några av de tidigare klienterna lyfter upp att man som missbrukare blir stigmatiserad och att det kan vara svårt att hantera i dag, när de är drogfria och helt andra personer.

”Och vad ska jag svara på vissa frågor, ska man ljuga eller? Det blir svårt. Jag är rädd för hur de ska reagera. På ett LSS-boende jag har jobbat pratade personalen nedlåtande om missbrukare och andra människor. Och så sitter man där själv, hur ska man då våga vara öppen? Som missbrukare blir man ju dömd.” (intervju 4)

Det är flera som nämner att de är öppna med sina tidigare missbruksproblem med vissa, men inte med andra. De nämner sin partner som ett exempel på personer de är öppna med, medan nya vänner och arbetskamrater är personer de kanske inte berättar för. Flera tar upp att de inte tycker det är relevant att ta upp sina tidigare missbruksproblem för att de nu har förändrats.

¹² Vårdanalys (2016) *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?*, s. 47.

”Jag kan tycka, hör det verkligen till saken?! Den jag var då är jag ju inte nu. Inte för fem öre. Det är okej om det är relevant, men jag vill inte bli bedömd för den jag var förut.” (intervju 4)

En annan beskriver hur samhället och även vårdpersonal ibland har behandlat henne som om hon är mindre värd. Hon lyfter fram att på Olivia är det annorlunda, att det är ett ställe där alla är lika.

”Jag tycker att personalen är lika mot alla, det är bara åt det positiva hållet. De ser sig inte själva som personal och vi klienter. Alla är lika. ... Jag har ju själv träffat människor som ser sig som själva som att de är bättre än någon annan, på psykiatrin till exempel och ute i samhället. Här är det inte så.” (intervju 2)

”Det är nog den viktigaste lärdomen jag fick lära mig på Olivia: att alla är precis lika viktiga. ... Det är stora värden jag har lärt mig, att få vara med, att vara okej, att alla har ett lika värde, oavsett vem man är eller var man kommer ifrån.” (intervju 8)

Många av klienterna har nått sina mål

Flera berättar att de kom till Olivia efter att ha insett ”Det här går inte längre” (intervju 8), ”nej, nu är det bra” (intervju 3) eller ”jag kommer dö om jag fortsätter” (intervju 1, 3).

En av kvinnorna jag intervjuar hade ett klart mål, att lära sig hur man lever livet, med allt vad det innebär.

”Mina förväntningar var att jag skulle få hjälp att fixa det här – hur man lever livet. Jag ville lära mig allt det.” (intervju 3)

En del har velat ha något att göra på dagarna. ”Jag missbrukade av ren tristess” säger en kvinna. (intervju 1) Andra har kommit direkt från annan behandling och har tyckt att det har varit för tufft att gå från behandling dygnet runt till ingenting.

Andra har velat ha hjälp med sina relationer, att bryta mönster. En har velat må bra och ha ett vanligt liv:

”Jag tror att jag ville må som jag mår i dag. Jag visste inte ens hur det kändes, men nånstans vara nöjd med hur livet är, man behöver inte ha värsta grejerna, bara man är tillfreds med sig själv. Jag ville kanske gå i skolan, fixa mina gymnasiebetyg. Kunna bo själv. De där basala grejerna. Jag hade ju också Kronofogden, värsta skulden. Jag ville ju också ha skuldsanering och ordna alltihopa.” (intervju 5)

Flera som har kommit till Olivia i flera omgångar säger att de de första gångerna inte hade några mål. De kände sig dittvingade av socialtjänsten och att det antingen var Olivia eller LVM. En tidigare klient berättar att det var annorlunda inför hennes andra uppehåll på Olivia när hon var gravid med sitt första barn:

”Den här gången hade jag ett mål; bli drogfri och ta hand om min son.” (intervju 7)

Olivias roll i framgången

Det är svårt att säga vilka resultat Olivia uppnår generellt eftersom det kan vara många olika faktorer som påverkar kvinnornas livssituation. Många av kvinnorna har dessutom varit i annan behandling. Kvinnornas egna uppfattningar av Olivias betydelse varierar också stort.

De åtta intervjuade kvinnorna kan delas in i tre olika grupper utifrån hur stor betydelse de anser att Olivia har haft i att deras liv har tagit en ny och bättre vändning:

- livsavgörande
- delar var viktiga
- annat har varit viktigare.

”Olivia har gett mig livet” säger några

Några av de tidigare klienterna ser Olivia som helt livsavgörande och att det är helheten i behandlingen som har hjälpt dem. En av de två av klienterna som inte fått behandling någon annanstans säger:

”Jag har tidigare gjort självmordsförsök, jag skulle inte ha varit här. Nu är jag lycklig. Jag har barn, jobb, en ny utbildning och ett liv som jag trivs med. Det hade jag aldrig trott att jag skulle förmå och det hade jag inte förmått heller om jag inte hade sökt och tagit emot den hjälp som jag fick på Olivia.”
(intervju 8)

Hon ser helheten som nyckeln till att hon i dag känner sig som en hel människa. För henne bildade de olika delarna i Olivias behandlingsupplägg en helhet som förstärkte varandra, också yogan och massagen.

En av de klienterna som hade varit på ett behandlingshem innan hon kom till Olivia, ser också helheten som det viktiga för henne. Hon kan inte värdera vilka delar som var mest värt, för alla delarna spelade roll. Samtalen med Annika gjorde att hon kunde bygga upp sin egen karta, i terapigruppen byggde hon upp ett förtroende för andra människor och började lita på andra, och massagen och akupunkturen var viktiga för hennes fysiska och psykiska mående. Hon påbörjade också en psykiatrisk utredning och fick ordning på sin medicin.

”På Olivia lär du dig sunda värderingar, det är sunda aktiviteter, motion och hälsa, hälsosam mat. Det är friskis, massage, NADA, samtal och mat/näring. Du får det du behöver på Olivia. Det är det som är skillnaden jämfört med annan missbruksvård.” (intervju 6)

Flera tror inte de hade levt i dag om det inte vore för Olivia. En beskriver Olivia som startskottet, som den första av flera behandlingar, och som avgörande för att hon i dag lever.

”Utan Olivia hade jag nog supit ihjäl mig. Att jag kom ut ur lägenheten varje dag, det var viktigt. Olivia var startskottet. Jag tror inte jag hade levt i dag om det inte varit för Olivia.” (intervju 1)

Hon beskriver däremot att andra behandlingsmetoder har varit viktiga för att hon har varit drogfri i fem år, som AA och 12-stegsmetoden. Samtidigt beskriver hon helheten i upplägget på Olivia som betydelsefullt för det liv hon lever i dag. Hon ser Olivia som unikt för att det var en gemenskap med en massa olika aktiviteter, ett ställe där man firar högtider och åker på utflykter. Hon lyfter fram yogan och massagen, aktiviteter det tog det tid innan hon vågade prova på, men när hon väl gjorde det blev de viktiga för henne och hon märkte att hon mådde bra av det och ett sätt att hitta tillbaka till sig själv. (intervju 1)

Delar av behandlingen har lett till förändringar för vissa

För några tidigare klienter är det bara vissa aktiviteter på Olivia som de upplever som viktiga för det liv de lever i dag. Framförallt samtalsterapin och temagrupperna lyfter flera tidigare klienter upp som viktiga. En kvinna som var gravid med sitt första barn när hon var på Olivia nämner temagruppen som en viktig del i att hon är där hon är i dag: "Grupperna på Olivia där vi pratade om anknytning var viktigt för mig".

För flera är det helt klart terapisaftalen på Olivia som har varit avgörande. Två av dem som nämner terapisaftalen som viktigast har också gått i samtal på Olivia under längre tid som ett sätt att slussas ut efter att ha avslutat den dagliga verksamheten på Olivia.

"Mina enskilda samtal var viktigast. Där hände allt. När Agneta fick håll på mig. Till slut. ... Nu fattar jag ju hur jag ska göra eftersom jag vet hur jag fungerar. Terapin hjälpte mig dit. Fatta vem är jag." (intervju 3)

"Just Olivia kan jag inte säga att det var därför jag blev drogfri. Det är mer samtalen med Agneta har varit viktiga. De har varit ett stöd i att stärka mig själv." (intervju 5)

Annan behandling eller hjälp har varit viktigare för några

Många klienter har varit i annan behandling före och efter Olivia och en del lyfter upp att det viktigaste för att de har ett välfungerande liv nu, är andra saker än Olivia. Det kan vara att de har fått barn, har gått i behandling någon annanstans eller fått en fosterfamilj. Ofta har de inte varit motiverade när de har varit på Olivia.

En av kvinnorna var på Olivia två gånger innan hon kom till ett behandlingshem där det vände för hennes del. Hon understryker att upplägget som hjälpte henne på behandlingshemmet var exakt likadant som på Olivia, men att hon på Olivia inte var mogen, inte var "där". Det tog tid för henne att bli motiverad och hon behövde åka bort till ett behandlingshem långt från Västerås där hon fick vård dygnet runt och kunde fokusera på sig själv till 100 procent, utan barn, partner eller andra "störningsmoment". Hon säger att det inte hade spelat någon roll om Olivia hade gjort på något annat sätt, för hon var inte motiverad.

För en tidigare klient som kom till Olivia när hon var 18 år, var det fosterfamiljen som blev avgörande, även om tiden på Olivia var ljus och skön:

"Jag älskar Olivia för det var en skön tid på Olivia, med det kvinnliga och man kommer mycket närmare sig själv, men det var inte de som hjälpte mig att komma dit jag är i dag. Det känner jag att fosterfamiljen gjorde. Det behövde jag." (intervju 5)

Även de som inte tycker att Olivia har spelat så stor roll i deras förändring har svårt att peka på något Olivia kan göra annorlunda. Det handlade mer om att de inte var motiverade.

"Om man tittar på alla andra öppenvårdar, så är den här väldigt fin, här är det fina saker. Och det blir lite läskigt. Då ska man vänja sig vid det här och då ska man förstöra för sig själv." (intervju 4)

Personalen har en stor del i att det går bra

De åtta kvinnor jag intervjuar har bara positivt att säga om personalen på Olivia. Många menar att de inte hade varit drogfria i dag om det inte hade varit för personalen på Olivia. Även om en av klienterna var arg och besviken när hon lämnade Olivia har hon bara gott att säga om de som

jobbar där. Det är främst fem faktorer som klienterna lyfter upp som viktiga för deras utveckling på Olivia och efteråt. Personalen

- kompletterar varandra
- skapar trygghet
- sätter gränser
- bygger relationer till klienterna och tror att de kan bli friska
- har tålmod.

Personalen kompletterar varandra

Både personalen på Olivia och de tidigare klienterna jag har intervjuat vittnar om att personalen kompletterar varandra och att det är en hjälp. "De är en trio" och "det är tre guldhjärtan" säger två tidigare klienter. Några berättar att det var en perfekt matchning med den kontaktperson de fick. Flera säger att de kanske kom ännu bättre överens med en annan än den som var utsedd som kontaktperson. Några har bytt kontaktperson för att de inte har "klickat", medan andra har sett till att prata mycket med den de gillar.

"Personalen är olika; en mer sympatisk, en mer logisk, en mer rakt på sak. Det är bra för att man kan gå till olika personer av olika anledningar. En som ger råd, en som kunde ge mer sympati, en som säger som det är." (intervju 7)

Olivia skapar trygghet

Personalen på Olivia ser det som en av sina viktigaste uppgifter att trygga klienterna och skapa en trygg plats för dem. Och för många av de jag har intervjuat står Olivia för trygghet och stabilitet. Det har blivit en trygg plats som flera återvänder till, både för nya behandlingar men också efter behandling, för att hälsa på. Tryggheten är en anledning till att så många väljer att ta en ny behandling på Olivia, trots att de tidigare har avslutat icke-planerat.

"Jag har jättesvårt att knyta an till människor. Jag har haft jättesvårt med det. Jag har ingen familj, och det här har blivit min trygga plats." (intervju 4)

Olivia sätter gränser

Många av de tidigare klienterna berättar om hur viktigt det har varit att personalen på Olivia sätter gränser och ger dem motstånd, även om det är jobbigt.

"Min kontaktperson var Annika. Hon är rätt tuff. Personalen är bra, de står fast. Jag har haft duster med dem. Jag har bråkat mycket, speciellt med Annika." (intervju 1)

"De säger som det är. Och det är ju det man vill ha. Man blir ju sur först, men de vinner ju ens respekt när de vågar säga ifrån." (intervju 4)

Personalen bygger relationer till klienterna och tror att de kan bli friska

Personalen på Olivia lyfter själv upp att de jobbar med relationer snarare än metoder. En viktig ingrediens i relationsbyggandet är att de tror att klienterna kan bli friska. Intervjuerna med tidigare klienter vittnar om att det stödet är otroligt värdefullt, inte minst när klienterna själva tvivlar på om de kan.

"Jag har haft folk som har trott på mig när jag inte själv gjorde det. Fast de själva kanske inte har gjort det alltid, men som säger 'Jag tror på dig', då

händer det ju nåt. Om man får det stödet vågar man tro lite mer på sig själv.” (intervju 4)

Personalen har tålamod

Flera av klienterna jag har intervjuat har berättat vilket otroligt stöd de har haft från Olivia när de har tagit ett återfall eller ”strulat”. En tidigare klient berättar att hennes kontaktperson ringde varje dag i en månad efter att hon hade börjat missbruka igen för att övertala henne att komma tillbaka till Olivia och ta tag i sitt liv. En annan berättar om allt stöd hon fick under sin graviditet:

*”Olivia har hjälpt till otroligt mycket, jag tror inte klarat av det utan dem.”
(intervju 7)*

Bilaga 1 Datainsamling

Datainsamlingen har bestått av fyra moment:

- intervjuer med tidigare klienter
- besök i Olivias verksamhet
- intervjuer med verksamhetsledning och personal
- analys av data om tidigare klienter.

Tyngdpunkten i datainsamlingen ligger på **semi-strukturerade intervjuer med ett strategiskt urval av tidigare klienter** för att undersöka på vilket sätt och hur verksamheten har bidragit till förändring. Jag ville intervjua både klienter med planerat avslut och klienter med icke-planerade avslut för att få en bild av vilka resultat Olivia uppnår med sin metod. Intervjuerna genomfördes under tre dagar på plats i Olivias lokaler. Det var viktigt att få en spridning i klienternas erfarenheter, både i tid, hur de hade avslutat, hur länge de hade varit hos Olivia och vad de tyckte om verksamheten. Flera av de intervjuade hade varit hos Olivia i flera omgångar.

Olivia hjälpte Analyskraft att identifiera tio kvinnor som hade varit i behandling under perioden 2012–2017. Två kvinnor dök inte upp till de planerade intervjuerna, så det totala antalet intervjuade klienter är åtta. Tre av de intervjuade kvinnorna hade lämnat Olivias behandlingsupplägg utan att det var planerat, medan fem kvinnor hade ett planerat avslut. Flera hade flera varit på flera behandlingar hos Olivia.

I samband med intervjuerna besökte jag också **Olivias verksamhet** vid flera olika tillfällen för att ytterligare öka kunskapen och förståelsen om verksamheten.

Inför intervjuerna med kvinnorna och besöket i verksamheten **intervjuade jag verksamhetsledning och personal** över telefon. Syftet var att få en förståelse för verksamheten, de olika delarna i behandlingen och hur Olivia tänker att önskade resultat och mål kan uppnås. Intervjuerna syftade också till att få information om vad personalen anser fungerar bra alternativt mindre bra och varför.

Olivia sammanställde också **individdata** om alla de tidigare klienterna som jag analyserade för att få en bredare bild av målgruppen och måluppfyllelsen än den som intervjuerna med ett urval av kvinnorna kunde ge. Det handlar bland annat om information om när och hur länge kvinnorna var inskrivna, ålder, om behandlingens avslut var planerat eller inte, etc. Olivia för inte statistik över klienternas situation när de avslutar behandling, men hade däremot information om alla som har planerade avslut. Om kvinnorna som hade icke-planerade avslut fanns det däremot ingen data. Det var därför inte möjligt att bedöma verksamhetens måluppfyllelse på alla som har varit inskrivna hos Olivia.

Bilaga 2 Intervjuguide klienter

Bakgrund

- Kan du berätta om din tid på Olivia?
 - Hur länge var du där?
 - När avslutade du?
 - Planerat eller icke planerat?
 - Hur fick du kontakt med Olivia?
 - Vad hade du som mål med att vara på Olivia?
 - Skulle du säga att du var där frivilligt?

Innehållet

- Kan du berätta vad du tyckte om det ni gjorde på Olivia?
- Vad är det viktigaste du har tagit med dig från Olivia?
 - Kan du berätta om något du tycker att du har lärt dig om dig själv under tiden på Olivia?
- Kan du berätta om du förändrades under tiden på Olivia?
- Hur var din kontakt med de som jobbade där - Agneta, Annika, Marita, Malin?

Resultat

- Kan du berätta om hur ditt liv ser ut i dag - jämfört med hur det såg ut innan du kom till Olivia?
- Vad har varit viktigt för dig för att komma dit du är i dag?
 - Har Olivia spelat någon roll i att ditt liv ser annorlunda ut i dag? Hur?
- Finns det något Olivia kunde ha gjort annorlunda?

Icke-planerat avslut

- Varför lämnade du Olivia?
- Vad ledde det till – at du slutade?
- Hade Olivia kunnat göra något annorlunda för att få dig att stanna?

ANALYSKRAFT STOCKHOLM AB
Karlbergsvägen 68
113 35 Stockholm

070 811 08 72
hej@analyskraft.com